

MASSIKOMMUNIKATSIOONI KAUDU LEVIVATE POPU- LAARSETE LAULUDE TEKSTIDE ISELOOMUST

Tiina Sarv,
diplomand

1. Sissejuhatus

Tänapäeval on vaevalt usutav, et leiduks inimest, kes pole mingil moel lülitatud süsteemi "kunst - tarbija". Ka need, kes elus kordagi ei käi teatris, kontsertidel või kunstinäitustel, pole sellest protsessist väljaspool. Üldine haridus- ja elatustaseme tõus, vaba aja suurenemine, massikommunikatsioonivahendite tohutult kiire areng ja levik - kõik see on loonud tingimused, kus rohkem kui iial varem suured rahvamassid saavad osa kultuuriväärtustest. Teisalt ilmneb tendents kultuuri lihtsustumisele ja selle tarbijate individuaalsuse järjest suuremale kadumisele. Tendents on universaalsele ühetaolisusele. Kultuur on kättesaadav ühes kvaliteedis - massilise tarbimise esemena. Tarbija järgib näilisest valikuvõimalusest hoolimata mingit üldist voolu, mis pidevalt tasandab spetsiifilist maitset. Tänapäeva massikultuurile on tema taastootmise, levitamise- ja pealesundimisviis massikommunikatsioonisüsteem. See kultuur toimib läbi massikommunikatsioonisüsteemi.

"Kultuuritootmise" lõpp-produkt on inimene ise kui teatud viisil kasvatatud ja välja õpetatud ühiskonnaliige. Seetõttu on kultuuri massiline tootmine teatud inimlike soovide, võimete, oskuste, maitsete massiline tootmine.

Suurema osa massikultuuri tarbijatest moodustab noor-

stuga. Tänapäeva noored õpivad pikemat aega, neil on rohkem raha, nad teavad maailmast palju tänu massikommunikatsioonivahenditele, reisivad suhteliselt palju. Seetõttu ongi neil aega ja võimalusi muutuda massikultuuri auditooriumiks. Noortele pakutava massikultuuri standardsus, seeriatootmine tingib selle, et pakutava kunsti keel on tarbijale loetav, nad saavad sellest kergesti aru. Suurt osa mängib ka võimalus kangelastega identifitseeruda, projitseerida oma isiklikud situatsioonid ja püüdlused ekraanile, lavale või jutustusse.

Sotsialistlikus ühiskonnas on võimalik suhteliselt tugev kontroll kultuuri leviku üle. Võib takistada vägivalda, õudusi, pornograafiat jms. propageerivate teoste levikut. Pole aga nii lihtne tõkestada seda, mis kannab massikultuuri tunnuseid. See tungib sisse mujalt maailmast (eriti kerge muusika), selle eksisteerimist tingib ka suurte inimhulkade vajadus teatud tasemel kultuuri järele. Sotsialistliku massikultuuri puhul peaks olema esikohal inimesi hariv, nende kunstimaitses arendav funktsioon. Tuleb välja töötada ideaalid, kontseptsioonid ja ideed, mis inimesi (kunsti kaudu) elus aitavad, mitte aga neid reaalsusest eemale kisuvad.

Võime praegu kindlalt väita, et eri kunstiliikidest on kõige levinum muusika. Teatud tingimustel nõuab ta vastuvõtuks väga vähe jõupingutusi, võides kõlada vaid foonina. Samas võimaldab ta küllaltki suurt aktiivsust: "loova isiku" rollis tegeldakse muusikaga tunduvalt rohkem kui näiteks ilukirjanduse või kujutava kunstiga. Ei saa unustada ka massikommunikatsioonivahendite ja mitmesuguste tehniliste vahendite eriti suurt osa muusika levikul.

Nõukogude Liidus seni publitseeritud suurima muusikasotsioloogilise uurimuse autor V. Tsukerman⁴⁾ esitab muu hulgas andmed muusika ühe põhilise levikukanali - raadioeri saadete kuulatavuse kohta. Estraadikontserte kuulab 73%, sümfoonikontserte 10%, kammerkontserte 2% küsitletuist. THÜ ajaloo-osakonna 1973. a. diplomand H. Šein³⁾ asetab Ees-

ti Televisioonist tehtud uurimuse põhjal estraadimuusika üldises huvide skaalas 4. kohale (üle 60% televaatajast), tõsise muusika 10%-ga 18. kohale. Analoogiline siintooduga on olukord ka kontserdisaalides.

Ent täiskasvanuid ei saa õpetada nagu lapsi. Katse peale suruda kõrgkunsti autoriteete viib sidemete kaotamisele suure osaga auditooriumist. Vajadus kultuuri järele, mis on massidele mõistetav ning samas neid arendab ja järkjärgult raskema kujundikeelega kunsti mõistmisele viib, on ilmne.

Ka konkreetsete uurimistulemusteta on selge, et kerge muusika publiku hulgas leidub väga palju noori. Populaarne muusika on hõivanud tunduva osa noorte vabast ajast, tema väljendusvahendid kujutavad endast põhilist kunstiliste kujundite süsteemi, millest noored aktiivselt ja omapoolse positiivse suhtumisega osa saavad. Kuid mõelda, et muusika mõju noortele piirdub vaid vahetult kuulamise ajal tekkivate emotsioonidega, oleks asja lihtsustamine.

Igasugune kunst peab aitama inimestel elada, neid eluks ette valmistama ja tuge pakkuma. Kunstikeeles leiab inimene väljenduse oma lootustele, kannatustele ja pettustele, mida ta ise ei suuda või ei julge avaldada. Kerget muusikat võib pidada meelelahutuseks, kuid meelelahutus on ta vaid neile, kes kuulavad ka teisi žanreid. Nende jaoks, kelle kogu kokkupuute muusikamaailmaga moodustab tavaline läbilõikeestraad, ei saa see täita üksnes meelelahutuse funktsioone. D. Riesman kirjutab niisuguste noorte kohta: "Muusika funktsioon nende jaoks on seltskondlik: aine sõpradega vestlemiseks, võimalus võistluseks - milline meloodia lööb läbi ("hit") - võimalus end identifitseerida ansamblijuhtide ja tähtede kui isiksustega, huvitumata või aru saamata esituse tehnikast või raadio vahendusest. Kui ta (grupi liige) kuulab muusikat, kujutleb ta end teiste keskel olevana. Isegi siis, kui tema läheduses ei ole kedagi, ta nagu püüaks sidet teistega. Üldiselt piirdub see, mida ta massikommunikatsioonivahendites tajub,

tolle grupi normidega, millesse ta kuulub. Need grupid mitte ainult ei järjesta meloodiaid, vaid valvavad, mida antud grupp meloodias kuulma peab."2)

Arvestades noortele omast vastuvõtlikkust, vähest kriitikameelt, tugevat konformeerumistendentsi suurte gruppide ulatuses, on selge, et keel, mida kasutab ja levitab populaarne muusika, on väga suures ulatuses saanud ka noorte omavahelise suhtlemise keeleks, nende maaimavaadet, väärtussüsteeme ja ellusuhtumist oluliselt kujundavaks keeleks. Väga oluline osa on siin just laulude sõnalistel tekstidel. Sellest seisukohast on populaarseid laule uurinud USA teadlane S. Hayakawa.¹⁾ Ta jõuab järeldusele, et põhiline tundesfäär poplauludes on armastus, mida kujutatakse IFD (idealiseerimine - frustratsioon - demoraliseerimine) haiguse valguses. Armastus on maagiline jõud, mille saabumisega on kõik probleemid lahendatud. Kõigepealt luuakse armastusideaal, siis kantakse selle omadused üle konkreetsele poisile (tüdrukule). Muidugi peetakse tunnet igavesti kestvaks. Armastuse purunemisega tekib frustratsioon. Algab pidev enesehaletsusprotsess või siis uue, veelgi ebareaalsema armastusideaali loomine, mis võib jõuda ja jäädagi vaid sümbolite tasemele. Pöördutakse sümboolsesse maailma, sest sümbolitega on kergem ümber käia kui reaalsusega, mida nad tähistavad: "Ma ostan endale paberist nuku,/ nuku, mida keegi mult võtta ei saa./Ma eelistan paberist nukku, mis on täiesti minu,/muutliku meelega tüdrukule."

Et pisutki objektiivsemalt vastata küsimusele, kas meiegi estraadilauludes leidub massikultuurile omaseid sisulisi elemente, püüdsime vaadelda nende laulude tekste süstematiseeritult, kasutades kontentanalüüsi meetodit.

2. Sisuanalüüsi põhiprintsiibid. Laulutekstide valiku ja liigituse alused. Töös rakendatud kategooriad

Tekstid, mida kontentanalüüsi põhimõttel on vaadeldud, jagunevad kahte suurde põhirühma: pop- ja holalaulud. Pop-

laule ei tule mõista kitsamas, stiili tähenduses, vaid populaarse muusikana, s. t. massikommunikatsioonikanalite kaudu kõige enam levinud kerge muusikana. Siia on võetud Eesti Televisiooni populaarse saatesarja "Horoskoop" kavas olnud lood, Eesti Raadio võistluskontserdi "Tippmeloodia" auhinnatud ja enam eetris kõlanud laulud. Lisaks sellele on vaatluse all väiksem rühm laule, mis on viimasel ajal eriti populaarseks muutunud meie juhtivate lauljate esituses.

Teise suure rühma moodustavad holalaulud. Mõneti võiks siin paralleele tõmmata välismaise folkmuusikaga, kuid see kõrvutamine on väga tinglik. Tavalisest popmuusikast eristavad holalaulu järgmised põhitunnused:

I. Loo autor ja ettekandja on sageli üks ja sama isik, seega püüab ta lauludes suuremal või vähemal määral iseenastavalt avaldada.

II. Enamuses valmivad sõnad enne (või kasutatakse luuletekste) kui viis, olles seega põhilise tähtsusega. Poplauludes kombineeritakse sõnad juba valmis meloodiale.

III. Massikommunikatsiooni osa holalaulude levikul on minimaalne, samuti on vähe suuri kontserte. Ettekanded toimuvad kitsamas ringis. Laulud levivad mitte end peale surudes, vaid publiku enda valiku alusel.

IV. Tähtis osa on "kontekstil" - ruumil, publikul, mõnel esineja repliigil. Suur osa on esinejal kui isiksusel ja selle mõjul väljaspool kontserdiruumi.

Holamuusika tekstimaterjali saamiseks palusime holalauljatel endil valida enda arvates kümme kõige esinduslikumat teksti töös kasutamiseks, nii et see täidab talle võrdlusmaterjalina esitatud funktsiooni.

Järgnevalt tutvustame veidi lähemalt kontentanalüüsi meetodit, mida töös on kasutatud.

Kommunikatsiooni sisu võib defineerida kui "mingites sümbolites (sõnad, helid, pildid, žestid jne.) sisalduvate tähenduste hulka, mis moodustabki kommunikatsiooni enese".

Alati on see "tähenduste hulk" kuidagi organiseeritud.

Kommunikatsiooni sisu struktuuri võime jaotada kolme olulisemasse ossa:

- 1) sisu elemendid;
- 2) elementide omavahelise seostamise viisid;
- 3) eesmärgid, millest lähtudes tekst on koostatud.

Sisuanalüüsi abil saame koguda andmeid mingite tekstiväliste nähtuste kohta. Selle eripäraks on, et me ei kogu andmeid mitte tegelikkuses toimuvast, vaid seda kajastavatest ja sellele hinnangut andvatest tekstidest.

Sisuanalüüsis võib eristada kolme järku:

- 1) ettevalmistused;
- 2) tegelik sisuanalüüs (teksti kodeerimine);
- 3) tulemuste interpreteerimine.

Järgnevalt vaatleme kategooriaid, mille abil antud juhul laulutekstide analüüs toimus.

Teemade järgi jagunevad poplaulud järgmisteks tüüpideks: armastuslaulud, lüürilised, humoristlik-rahvalikud, kodu- ja lapsepõlveteemalised ning sotsiaalse sisuga laulud.

Holalaulude puhul polnud võimalik seda liigitust kasutada.

Põhikategooriate paare on kolm:

I. "Seesmine"- "väline".

"Seesmise" alla kuuluvad kõik alakategooriad, mis väljendavad inimese tundeeluga, tema sisemaailmaga seotud seisundeid. Igasugused inimest ümbritseva välismaailma nähtused siia ei kuulu. "Seesmine" hõlmab järgmisi kategooriaid:

- 1) "tunded, seisundid";
- 2) "suhted, suhtumised";
- 3) "püüdlused, ideaalid, väärtused";
- 4) "soovid, unistused";
- 5) "mälestused".

"Välise" alla kuuluvad kõik sellised tekstiosad, mis kirjeldavad mitte inimese tunde- ja mõttemaailma, vaid teda ümbritsevat, välist. Alakategooriad on järgmised:

- 1) "välimus";

- 2) "riietus";
- 3) "ümbrus";
- 4) "olme";
- 5) "tegevuse kirjeldus";
- 6) "olukord";
- 7) "sündmus";
- 8) "sümboolsed nähtused".

II. "Konkreetne"- "abstraktne".

"Konkreetse" puhul on tegemist reaalse tegelikkusega, "abstraktne" on kõik sellest väljaspool seisev, mitte otsestelt mõistetav.

III. "Positiivne"- "negatiivne".

Need kategooriad näitavad, millist meeleolu ja suhtumist vastav tekstiosa väljendab.

Lisaks nendele kategooriatele on välja märgitud igas tekstis esinevad isikud.

Eeltööna valmis 14 tabelit, mis sisaldavad eelpool kirjeldatud meetodil analüüsitud 94 poplaulu ja 27 hoolaulu tekste. Tekstid on liigendatud väikseimateks alakategooriaid kandvateks ühikuteks, kokku on neid 682.

3. Poplaulude sisu kategooriate lõikes

3.1. Armastuslaulud

Nn. armastuslaulud moodustavad kõigist populaarsetest lauludest rohkem kui poole - 59,6%. Suur osakaal on seesmise kirjelduse kategoorial (50,3%), domineerib "abstraktne" (55,86%). Alakategooriatest on pingereas esikohal "tegevuse kirjeldus" 79 ühikuga. Erinevaid verbe tegevuse edasiandmiseks on vaid paarkümmend, põhilised neist: käid mööda, ei räägi, võtsin kinni (käest), seisad, ootan, jälgin, vaatan, hülgasin, hulgun, hukkun, astun, lohutama pean jne. Järgnevad "tunded, seisundid" 74 kategooriaühikuga, neist 50% kuulub abstraktse alla. Väga levinud substantiivideks on siin "hing" ja "süda": hingeärevus, süda leinamas, hinges üksildus, südames igatsus jne.

Esinemissageduselt kolmandal kohal on "suhted, suhtumised". Tugevas ülekaalus 76,8%-ga on "positiivne": pean vaid sind kalliks; üheskoos kerge on kõik; oled hea, paremat olla ei saagi jne.

Tunduvalt väiksema ühikute arvuga (20) järgneb "ümbrusekirjeldus". Põhilised näited: puu, tähed, kuu, hanged, jää, tormid, päevatõus, udu, õel, tuul, puiestee.

Neli eespool toodud kategooriat täidavad 73,7% "armastuslaulude" sisust. Ka ülejäänud vähemesinevates kategooriates ei leidu ühtegi näidet, mis eelnevatest põhimõtteliselt erineksid. "Välimuse kirjeldused" räägivad põhiliselt silmadest, suust, naeratusest, "soovid, unistused" soovist armastatuga õnnemaale või -saarele sõuda, vastaspoole jahtumise korral unistusest võita tema süda uuesti. Domineerivad abstraktsed, sageli sisult ähmased kujundid. Armastust kujutatakse absolutiseeritult ja väga ühekülgselt. See on ikka ja alati ainus väärtus elus. Kui selles suhtes on kõik hästi, pole ka muid muresid: "...ning rikas elu truult me kõrval käib./ Ja sellest, mis on kallid meile,/ ei miski tähtsam olla saa." "Kajakas kullasest peeglist imetleb end,/ kaugele merele viib tema lend./ Sõuaksin talle ma järele,/sinuga koos õnnesaarele."

Vaid üks kord esineb olmekategooria: noortel puudub korter. Armastus aitab sellestki üle: "Siiski meie õnn on noor ja kuum,/ mured seda käest ei vii./ Leidub kord ka meile ruum..." Kõiki teisi probleeme, nagu õpingute, töö või muuga seotud muresid, mis noori võiksid häirida, pole vihamisigi riivatud. Ahastama paneb vaid õnnetu armastus: "Suur valu haiget hingel teeb,/ei iial enne olnud nii...", "Püüdsin olla sulle varjuks,/ mis ei jäta sind,/ aga too-kord liiga harva paistis kuu./ Ma saadan oma varju sulle ütlemas:/ on keegi, kelle mõtted sinu juures."

3.2. Sotsiaalsed laulud

Sotsiaalsete laulude rühma kuuluvad palad käsitlevad võitlust rahu eest, on pühendatud sõjas langenute mälestu-

sele, sisendavad üldisemat, ühiskondlikelt alustelt lähtuvat ellusuhtumist vms. Tegemist pole enam isiku individuaalse tunde- või mõttemaailmaga, taotletakse laiemat kõlapinda. Seega on täiesti mõistetavad eriti kõrged nõuded, mida peaks esitama antud rühma lauludele nii sisulise kui ka kunstilise teostuse osas.

Vaadeldes põhikategoriate esinemist sotsiaalsetes lauludes, näeme järgmist pilti: seesmine - 44,4%, abstraktne - 68,7%, positiivne - 82,5%.

Alakategoriatest on esikohal "tunded, seisundid" (16,9% ühikute koguhulgast). Abstraktne moodustab 85,7%, ülekaalus on positiivne. Veel on suhteliselt palju esindatud kaks v ä l i s e alakategoriat - "tegevuse kirjeldus" ja "sündmus", kuid ikkagi domineerivad "abstraktne" ja "positiivne". Üldse on nimetatud põhikategoriad siin teiste temaatiliste tüüpidega võrreldes erilises ülekaalus.

Toome näiteid. Laialt levinud "Igavene tuli" on pühenudatud sõjas langenute mälestusele. Laulu esimene osa kujutab vestlust igavese tulega, kes räägib "vara langend vaprast sõdureist". Edasi tsiteerime: "Väike park on kui hiis keset tänava tüminat./ Poolüminäl, üminäl mullast tõuseb see viis:/ ei tuli väsi, ei tuul väsi./ Ei vanane vassar. On mõistus parem käsi ja süda vasak."

Suur hulk laule kõnealusel grupis kajastab ü l d i s t ellusuhtumist. Väga populaarne näide on "Rõõmude trubaatuur": "Minu aeg avab mulle kõik teed ja töed,/ minu töö kingib elule mäed ja jõed,/ minu päev valge purjena täis on tuult,/ aga oma laulud kõik võtan päikesepuult."

Tulevikku on suunatud "Tee uude päeva" : "Kui maad on veidi ja vett on veidi ja tuld, mia soojendab,/ kas saab siis öelda või üldse mõelda,/ et ely parem olla saaks... On uues päevas käsi, mis siis, kui väsid,/ sind aitab, toetab alati..."

Selleaoliste tekstide ilutsev laad on võrreldav nähtusega, mida Poola sotsioloog Žigulski nimetab massi-

kultuurile iseloomulikuks reaalsest elust ja tema nähtustest ära lõigatud meelelahutuslikkuseks. Tugevamalt kui üheski teises grupis avaldub siin abstraktne meeleolutsemine, kusjuures meeleolu on küll ülimalt positiivne. Avaldub veel üks massikultuurile iseloomulik tunnus: ühiskondlikult tähtsate teemadega spekuloides surutakse need standardsetesse meelelahutuskunstile omastesse raamidesse. Nii võttes on üsna õigustatud laialt kasutusel olev nimetus "temaatilised laulud", sest laulude teemad on tõesti sotsiaalse tähtsusega.

4. Poplaulude eri tüüpide üldine võrdlus.

Järgnevalt vaatleme, kuidas erinevad eri temaatikat kajastavad laulud omavahel põhi- ja alakategooriate lõikes.

"Positiivne" kõigub 65,14%-st kuni 82,57%-ni, olles seega kõigi tüüpide puhul ühtlases ülekaalus. Haripunkti saavutab see sotsiaalsetes lauludes (82,57%), kõige madalam on kodu- ja lapsepõlveteemaliste tekstide puhul (65,14%). Viimasest veidi kõrgem on see näitaja armastuslaulude puhul (68,75%). Järgnevad humoristlik-rahvalikud (75,45%) ja lüürilised laulud (76,73%).

"Negatiivne" on ühtlaselt madal, kõikides 21,43% ja 35,86% vahel.

Kõige vähem esineb negatiivseid meeleolusid sotsiaalsetes lauludes (21,43%). Järgnevad lüürilised (23,27%), humoristlikud (24,55%) ning lapsepõlveteemalised laulud (35,86%).

"Konkreetse" ja "abstraktse" puhul on kõikumised suured. Seda põhjustab kõige enam üks tüüp - humoristlik-rahvalikud laulud, kus "konkreetse" osakaal on väga kõrge - 96,77%. Koduteemalistes lauludes langeb see 70,1-ni, kaanedes armastuslauludes veelgi - 55,86%. Lüürilistes lauludes on "konkreetset" 52,74%. Ainus tüüp, kus see langeb tugevasti alla 50%, on sotsiaalsete laulude rühm, siin on "konkreetset" vaid 30,57%.

Vastavalt sellele esineb "abstraktne" eri tüüpides. Kõige väiksem on selle osakaal humoristlikes lauludes (3,24%), kasvab tugevalt koduteemalistes (30,25%) ja armastuslauludes (43,56%). Lüürilistes lauludes on "abstraktset" 32,1 %, tõustes sotsiaalsete laulude puhul hari-punkti - 68,68%.

Järgnevalt vaatleme "välise" ja "seesmise" kategooria esinemist tüübiti.

"Välist" nagu konkreetsetki esineb kõige rohkem humoristlikes lauludes (66,6%). Sotsiaalsete laulude juures langeb see 55,6 %-ni, jäädes siit edasi vähe kõikuvaks: koduteemalised - 51,2 %, armastuslaulud - 50,3 %, lüürilised laulud - 45,9 %.

Vastavalt sellele on "seesmise" osakaal kõige suurem lüüriliste laulude puhul - 54,1%. Edasi tulevad armastuslaulud - 49,7 %, koduteemalised - 48,8 % ja sotsiaalsed laulud - 44,4 %. Madalaim on "seesmise" protsent humoristlike laulude puhul, ulatudes 33,4-ni.

Mida võiks kokkuvõtvalt öelda?

Poplaulud erinevad tüübiti üksteisest väga vähe (erandi moodustavad humoristlikud laulud). "Seesmise" osakaal on küllaltki suur (47,7 %), palju on abstraktset ja positiivset. Nagu juba eespool nägime, on eriti tugevalt reaalsusest kõrvale kaldunud sotsiaalsed laulud. Välistel, kõrvaltvaataja pilguga antud kirjeldustel on väike osa, kõikides tüüpides domineerib tunnete, elamuste ja mälestuste üldsooneline ja ühesuunaline esitus. Konkreetsetest ja reaalsest probleemidest pole peaaegu üldse juttu.

Laulude keel on väga vaene. Nagu nägime, on kõige suurema rühma - armastuslaulude - sagedamini esinev kategooria "tegevuse kirjeldused" edasi antud põhiliselt paarikümne verbiga. Riimi pärast minnakse mõttetusteni ("kõnnumaaks saab tee"), kasutatakse kõrva riivavalt valesid vorme ("meeles suveid sumedaid..."), ei arvestata muidki grammatilisi nõudeid ("tantsul lendleb ta juus, kas kord maha nad silub...").

5. Holalaulud

Holalauludes esineb kategooriatest kõige sagedamini "olukord" - 35 ühikut, 21,7%. Ülekaalus on "konkreetne" (26 ühikut) ja "negatiivne" (33 ühikut). Näited: "Kus on su mees, kus on su lapsed, kus on kodunurk, / kas aitab õpdel unetutel unerohupurk?" "Ikka lühemaks jääb meie luule, / ikka vähem käia eluteel."

Järgneb "tegevus" 31 ühikuga (19,3%). Ka siin valitsevad "konkreetne" ja "negatiivne" (vastavalt 54,8 ja 67,8%). "Tudisev eideke tuvisid söödab, / hall nagu õhtu, mis ei lähe mööda. / Tuvisid sagib ja lendleb seal ringi..." "Kord ostsin poest ma mängusõdureid, / mu poeg ju ammuilma tahtis neid."

Alles kolmandal kohal on s e e s m i s e kategooria "suhtumine", suhted" - 11,2%. Ülekaalus "konkreetne" (77,8%) ja "negatiivne" (82,3%). Ka "ümbruse" kategooria puhul valitsevad "konkreetne" (80%) ja "negatiivne" (80%). "Ümbrus" moodustab 9,33% ühikute koguhulgast. "Tuul linnakese turuplatsil tolmu keerutab. / ajaleheräbalaid ükskõikselt lappab ta." Järgnevad "sündmused", "sümboolsed nähtused", põhikategooriatest domineerimas "negatiivne" ja "konkreetne".

6. Pop- ja holalaulude üldine võrdlus

Kõigepealt vaatleme pop- ja holalaulude üldisemate kategooriate alusel.

Näeme, et holalauludes domineerib tunduvalt "väline" (moodustab 74,8 %, poplauludes 52,3 %).

"Negatiivset" esineb holalauludes rohkem - 75,8 % võrreldes poplaulude 27 %-ga. Samuti on holalauludes suuremas ülekaalus "konkreetne" (66,9%, poplauludes 50,2 %).

Vaadeldes samadel alustel poplaulude eri tüüpide ja holalaulude omavahelisi suhteid (vt. graafik 1), näeme, et kõigi viie tüübi omavahelised kõikumised on tunduvalt väiksemad, kui nende ja holalaulude vaheline erinevus. Ainsa erandi moodustavad humoristlik-rahvalikud laulud,

mis lähenevad rohkem holamuusikale.

"Positiivne" ulatub poplauludes 55,14 - 82,57 %, hola-
laulude puhul on see näitaja 24,2 %.

"Negatiivne" kõigub vastavalt 21,43 %-st 35,86 %-ni.

"Konkreetne" kõigub poplauludes tüüpidele vastavalt
30,57 %-st 96,76 %-ni (viimane näitaja kuulub humorislike-
le lauludele). Holalauludes ulatub see protsent 66,9-ni.

"Abstraktne" kõigub poplauludes tüübiti 3,24 ja 68,68%
vahel (madalaim näitaja jälle humoristlik-rahvalikes lau-
ludes).

Holalauludes on "abstraktse" protsent 43,1.

"Sünnimuse" osakaal on holalauludes suhteliselt kõrge -
6,83%, seda ületavad vaid humoristlikud ja sotsiaalsed
laulud (12,3 ja 13,9 %), muidu on näitaja madal - 1,67 -
4,66%.

"Mälestused" puuduvad sotsiaalsetes ja humoristlikes
lauludes, muidu kõigub nende protsent 1,33 - 9,31. HOLA-
lauludes on see madalaimal tasemel - 1,24%.

"Püüdlused, ideaalid, väärtused" on holalauludes esin-
datud tagasihoidlikumalt - 1,24 %, poplauludes 1,75 -
6,23 %. Seevastu "sümboolsete nähtuste" osakaal on holas
tunduvalt kõrgem - 4,97 %. Poplauludes ulatub see näitaja
tüübiti 1,33 - 2,33%-ni.

"Riietuse" protsent holalauludes on 1,87, seda ületa-
vad vaid humoristlikud laulud - 3,51 %. Ülejäänud poplau-
lude näitaja on 0 - 1,37 %.

"Olme" osakaal on holalauludes suhteliselt kõrge
(4,35 %), humoristlikes lauludes 1,75 %, muidu poplaulude
puhul väga madal - 0 - 0,33 %.

Nagu näeme, on ka kitsamate kategooriate puhul kõi-
kumine poplauludes tüübiti suhteliselt väike, erandi moo-
dustavad humoristlik-rahvalikud laulud. Poplauludel on kõr-
gemal nende kategooriate näitajad, mis kuuluvad "seesmise"
alla. Erandi moodustab "tegevus", aga meenutades, et näi-
teks 56 laulu 79 ühiku puhul piirdus selle edasiandmine

vaid paarikümne ühelaadse verbiga, võib öelda, et arvuline näitaja ei viita "välise" laialdasele ja mitmekülgsesele esinemisele poplauludes. Sama olukord on ka pingereas üldiselt 4. kohal oleva "ümbrusega". Ümbrusekirjeldused poplauludes piirduvad vägagi trafaretsete ja ühekülgsete näidetega. Holalaulud, mida on arvuliselt tunduvalt vähem, võivad sisuliselt hõlmata erinevamaid ümbrusekirjeldusi (see väide kehtib ka kõigi teiste kategooriate kohta). Kuna käesoleva töö raamidesse selle probleemi lähem uurimine ei kuulu, ei saa seda kindlalt väita ja vastavaid arvulisi näitajaid tuua.

Lõppjärelused eelnevast oleksid järgmised:

1. Poplaulud on suunatud sissepoole, inimese tundeelule, seda ühekülgselt ja põhiliselt abstraktsete kujundite abil valgustades. Holalaulude temaatika hõlmab enamuses välist, inimest ümbritsevat maailma. Ilmneb seesama tendents, millest oli juttu Hayakawat refereerides.

2. Poplaulude üldmeeleolu on reeglina positiivne. Kui negatiivsed meeelolud esinevadki, on nad tavaliselt vastandatud millelegi, mis suudab ebameeldivast vabastada. Sellised päästvad jõud võivad olla armastus, lapsepõlvkodu, teadmine, et "elu jääb" jne. Tavaliselt pole see reaalne, konkreetne asi, vaid põgenemine oma unistuste ja ettekujutuste maailma. Žigulskit meenutades on need "müüdid, sümbolid ja fantaasiad", mis peavad aitama inimestel üle olla elu muredest ja toetada nende unistusi. Tuleb arvestada sedagi, et halb ja väle ettevalmistus on kahjulikum kui selle puudumine.

Holalaulude kandjaks on rohkem negatiivsed meeelolud. Ümbritsevat kujutatatakse nii, nagu see on, sageli kunstilise liialdusega negatiivse suunas. Selle laulutüübi kohta kasutusel olnud nimetus "protestilaulud" iseloomustab nende olemust küllalt hästi.

3. Holalaulude temaatilises liigituses nimetasime ühe tüübi "sotsiaalsed e. protestilaulud", sest siin oli negatiivseid meeelolusid ja kritiseeritavaid momente kõige

rohkem.

Poplauludest on kõige abstraktsemad ja positiivsema meeleoluga just sotsiaalsed laulud. Ühiskondliku tähtsusega teemad surutakse massikultuuri standarditele vastavatesse raamidesse, laskutakse üldisse ilutsevasse abstraktsusesse, mis muudab hämmastavalt sarnaseks kõik eriteemaliste poplaulude tüübid.

4. Konkreetset ainekäsitlust sisaldub holalaulude 67,9% kõrval poplauludes vaid 27%. "Abstraktse" moodustavad holas põhiliselt allegooria ja sümbolid (eraldi allegooriliste laulude rühm), poplauludes esineb üldine, kunstiliste kujunditega seostamatu, sageli sisuliselt arusaa-matu abstraktsus.

5. Eraldi vaatlemata jäi pop- ja holalaulude keel, kuid ka lihtsal tekstide lugemisel on tuntav poplaulude keele suurem ühekülgsus ja stamplikkus holaga võrreldes. Sama kehtib ka kitsamate alateemade kohta.

Eelnevast usna põgusast ülevaatest peaks järelduma, et meie populaarsete laulude tekstid ei rahulda sotsialistlikule kultuurile esitatavaid nõudeid. Noorte vajadust ka teistsuguste laulude järele tõendab vastupidiste tunnustega holamuusika tekkimine ja levik. Ülevaade oleks täielikum, kui oleks lisatud ka muusikaliste komponentide analüüs, mis ilmselt kinnitaks tekstides avalduvaid tendentse.

Leiame liiga palju tunnuseid, mis viitavad väikekodanliku massikultuuri tugevale mõjule. Eluks ettevalmistav, noorte töökspidamisi, väärtussüsteeme ja kunstimaitset kujundav funktsioon on täidetud väga puudulikult ja mõju auditooriumile on enamasti vastupidine sellele, mida taotleme.

Viitekirjandus

1. Hayakawa, S. Popsongs Against Real Life. - B. Rosenberg, D.M. White, Mass Culture. The Free Press, Cleacoe 1957.

2. Riesman, D. Listening of Popmusic. - B. Rosenberg, D.M. White, Mass Culture. The Free Press, Cleacoe 1957, lk. 411.
3. Šein, H. Tüpologiseerimise protseduuri rakendamisest auditooriumi uurimisel ja ENSV teleauditooriumi tüpoloogilistest iseärasustest. Diplomitöö 1973.
4. Цукерман, В. Музыка и слушатель, Ленинград 1972.